

Az eltűnt város

A SZIGET

1

Vágyódunk egy nyelv után, amely őszibb a sajátunknál. Az őseink említést tesznek egy eltűnt korról, amikor a szókincs kiterjedése még a síkság békéjét idézte. Órákig lehetett kószálni egy irányt követve anélkül, hogy az ember összezavarodott volna, mert a nyelv még nem szakadt ketté, nem duzzadt föl és nem ágazott el, hogy végül ez a folyam váljék belőle a világ összes medrével, ahol senki nem képes élni, mert senkinek sincs hazája. Az álmatlanság a nemzet rákfeneje. A beszéd moraja nem szűnik, éjjel-nappal hallhatók a hullámai. Olyan, mint egy turbina, amit a halottak lelke hajt, az öreg Berenson fogalmaz így. Nincs siránkozás, csak véget nem érő átalakulás és örökre elvesző jelentések. Mikroszkopikus fordulatok a szavak mélyén. Üres az emlékezet, mert mindig elfelejtjük a nyelvet, amelyen az emlékeink rögzültek.

2

Amikor a nyelv instabilitásáról beszélünk, nem állítjuk, hogy tudatában lennénk az átalakulásnak. Hátra kell lépniünk, hogy észleljük a változást. Ha valaki a részese, azt hiheti, a nyelv mindig ugyanaz, olyan élőlényre hasonlít, amely időről időre átalakuláson megy át. A legelterjedtebb szimbólum a fehér madáré, amely röptében változtatja a színét. A madár erőteljes szárnycsapásai az áttetsző levegőben azt a hamis illúziót keltik, hogy a színátmenetek egységesek. Azt tartja a mondás, hogy a madár megállás nélkül repül, de csak köröz, mert kikaparták a bal szemét, és a világ másik felét is látni akarja. Ezért nem fog tudni soha leszállni, mondja az öreg Berenson nevetve, miközben újra a bajszához emeli a söröskorsót, mert nem talál egy darab földet, ahová letehetné a jobb lábát. Félszemű kellett, hogy legyen a bíbic, folytatta, ha egyszer visszatért erre a szaros szigetre, miután már a távolba

veszett az égen. Ne kezd megint, Shem, mondja neki Tennyson megpróbálva túlkiabálni a kocsmái hangzavart, a *Three quarks for Muster Mark!*-ot éneklő hangokat és a zongorakíséretet, még el kell mennünk Pat Duncan temetésére, és nem akarok talicskával vinni. Ez a beszélgetés lényege, és úgy ismételtetik, amikor indulni készülnek, mint egy privát viccet, de nem mindig ugyanazon a nyelven. Egymásba karolnak, jól kihúzzák magukat, és elindulnak kifelé a kocsmából. A jelenet újra meg újra lejátszódik, de anélkül, hogy észrevennék, néha oroszul beszélnek a félszemű madárról és Pat temetéséről, néha tizen-nyolcadik századi franciául. Azt mondják, amit akarnak, és elmondják újra, de álmukban se gondolnák, hogy az évek során legalább hét nyelven nevettek már ugyanazon a viccen. Így mennek a dolgok a szigeten.

3

„A nyelv szabálytalan időközönként átalakul, és e ciklusok reprodukálják az ismert nyelvek többségét (írja Turnbull). A szigetlakók azonnal beszélik és megértik az új nyelvet, de elfelejtik az előzőt. Eddig a következő nyelveket lehetett azonosítani: angol, német, dán, spanyol, norvég, olasz, francia, görög, szanszkrit, gael, latin, óangol, orosz, flamand, lengyel, szlovén és magyar. A használt nyelvek közül kettő nem ismert. Miközben egyik nyelvről a másikra váltanak, azokat nem különböző nyelvként érzékelik, hanem egyetlen nyelv két, egymást követő *állomásaként*.” Az ütem változó, egy nyelv néha hetekig, máskor egyetlen napig van jelen. Emlékeznek egy olyan esetre is, amikor a nyelv két éven át változatlan maradt. Aztán tizenöt váltás történt tizenkét nap alatt. Elfelejtettük az összes dal szövegét, mondta Berenson, csak a dallam maradt, és képtelenség volt elénekelni akár egyetlen dalt is. Az emberek, mint a skót testőrök, kórusban fütyültek a pubokban, mindenki részeg és vidám volt, söröskorsóval verték az ütemet, közben az emlékeik közt kutattak valami szövegfoszlány után, ami passzolna a zenéhez. A dallam megmarad, szellőként járja át a szigetet az idők kezdete óta, de mi haszna számunkra a zenének, ha nem tudunk énekelni, szombat éjjel, Humphrey Chimpden Earwicker kocsmájában, amikor már mindenki részeg, és már eszünkbe se jut, hogy hétfőn vissza kell mennünk dolgozni.

4

A szigeten tartja magát a hiedelem, hogy amikor az öregek meghalnak, az unokáikban születnek újjá, ezért nem létezhetnek egyazon időben. Mindennek ellenére ez mégis előfordul néha, és amikor egy öreg találkozik az unokájával, adnia kell neki egy pénzérmét, mielőtt megszólítaná. Ebben az elméletben a reinkarnáció alapozza meg a nyelvtörténetet. A nyelv úgy lesz azzá, ami, hogy minden generációban összegyűjti a múlt maradványait, és fölleveníti az összes halott nyelv és az összes letűnt nyelv emlékét, aki pedig megkapja ezt az örökséget, már nem képes elfelejteni, mi volt a szavak jelentése az elődök idején. Egyszerű magyarázat, viszont nem válaszolja meg a valóságban fölvetett problémákat.

5

A nyelv instabil jellege meghatározó a sziget életére nézve. Sosem tudni, milyen szavakkal fogják jelölni a jövőben a jelenlegi állapotokat. Néha levelek érkeznek már érthetlenné vált írásjelekkel. Néha egy férfi és egy nő szenvedélyesen szeretik egymást az egyik nyelven, és ellenségesek, szinte idegenek egymás számára a másikon. Nagy költők múlnak el és válnak semmivé, és még életükben látják megszületni az új klasszikusokat (akiket aztán szintén elfelejtenek). Minden mestermű addig tart, amíg a nyelv, amelyen írták. Csak a némaság örök, tiszta, akár a víz, mindig azonos önmagával.

6

Az élet napkeltekor indul, és amikor a hold hajnalig az égen van, a domboldalon már pirkadat előtt fölhangzik a fiatalok kiáltozása. Nyugtalanok a szellemek lakta éjszakában, egymásnak kiabálva próbálják meg kitalálni, mi történik majd, ha a nap már magasan jár. A hagyomány szerint a nyelv a teliholdas éjszakákon alakul át, de ezt a hiedelmet már megcáfolták a dokumentált tények. A nyelvtudomány semmiféle kapcsolatot nem ismer el a természeti jelenségek – árapály, szél – és a nyelv átalakulása között. A férfiak mindenestre továbbra is tiszteletben tartják a régi szertartásokat, és a teliholdas éjszakákon várják, hogy visszatérjen az anyanyelvük.

7

A szigetlakóknak nincs képe a külvilágról, és a külföldi szó jelentése sem állandó. Az aktuális nyelvtől függ, mit értenek hazán. („A nemzet nyelvi képződmény.”) Az egyes egyének ahhoz a nyelvhez tartoznak, amelyet születésükkor beszélnek a szigeten, de senki sem tudja, mikor fog visszatérni az anyanyelve. „Így megszületik valami (mesélték Boasnak), ami ugyan jelen van mindannyiunk gyerekkorában, mégsem járt ott még senki: a haza.” Az életterükben a Liffey folyó a viszonyítási alap, amely észak-dél irányban osztja ketté a szigetet. De a Liffey név jelöli a nyelvet is, és a Liffey folyóban jelen van a világ összes folyója. A határ képzeite időleges, és a határvonalak épp úgy változnak, mint egy ige ragozott alakjai.

8

Edemerry Dubblenn DC-ben vagyunk, mondta az idegenvezető, a három város egyesülésével létrejött fővárosban. Jelenleg a város kelet-nyugati irányban terül el, a Liffey folyó bal partját követve, végig a japán és antillai negyedek és gettók mentén, a Wicklowban található forrástól egészen Island Bridge-ig, valamivel Chapelizod alatt, ahol aztán folytatja az újtát. A közelgő város folyamatosan bomlik ki, mintha folyton csak a lehetőségre, a jövőre várnának, hogy befejezzék, vas útpályák és napelemes lámpák, üzemen kívül helyezett androidok a Scotland Yard őrszobáin. Az épületek a ködből emelkednek ki, nincs konkrét formájuk, tündökölnek, változnak, és szinte kizárólag nők és mutánsok lakják őket.

A túloldalon, nyugat felé, a kikötő fölött található az óváros. A térképre nézve figyelembe kell venni, hogy úgy van meghatározva a méretezés, hogy óránként másfél kilométeres átlagsebességnek feleljen meg. Egy férfi reggel nyolckor elindul az Eccles Street 7-ből, és fölkapaszkodik a Westland Row-n, ahol az utca mindkét oldalán csatornák vezetnek egészen a folyóig, ahonnan fölhallatszik a mosónők éneke. Folytatja útját a meredek utcán Barney Kiernan kocsmája felé, megpróbál nem odafigyelni az énekre, és a botjával ütögeti a pinceablakok rácsát. Egyik utcasarkon fordul be a másik után, és a beszédhangok egyre archaikusabbá válnak, mintha a régi szavak a romos épületek falában rögzültek volna. Az átalakulás elérte a valóság külső jegyeit is. Az határozza meg a világ építészetét, ami még nem létezik, gondolja a férfi, és lesétál az öblöt körülölelő fövényre. „Ott látjuk, a nyelv határán, akár a gyermekkori házat az emlékezetünkben.”

9

A szigeten a nyelvészet a legfejlettebb tudományág. A kutatók nemzedékek óta próbálják megalkotni az ismert szavak jövőbeli alakjait is tartalmazó szótárt. Muszáj lefektetniük egy kétnyelvű szójegyzéket, amely lehetővé teszi, hogy összehasonlítsák az egyik nyelvet a másikkal. Csak el kell képzelni egy angol utazót (fogalmaz Boas tudósítása), ahogy megérkezik egy idegen országba, és az ismeretlen tömegben tanácstalanul megáll a vasútállomás előcsarnokában, hogy kikeresse a megfelelő kifejezést apró zsebszótárából. De a fordítás lehetetlen, mert a szavak értelmét kizárólag a használat határozza meg, és a szigeten egyszerre csak egy nyelvet ismernek. Akik ragaszkodnak a szótár létrehozásához, már úgy tekintenek rá, mint egy jövődömdő-kézikönyvre. Az új Változások Könyve, magyarázza Boas, etimológiai szótárként fogant meg, amely megalapozná a jövő nyelvtörténetét.

Egyetlen esetben fordult elő a sziget történetében, hogy egy ember két nyelvet ismerjen egy időben. Bob Mulligannek hívták, és azt állította, hogy érthetetlen szavakkal álmodik, amelyeknek mégis volt számára valamiféle homályos jelentése. Rébuszokban beszélt, felismerhetetlen mondatokat írt le, és azt állította, hogy ezek a jövő szavai. Az Akadémia levéltárában őriznek pár töredéket a szövegeiből, sőt egy felvételen meg is lehet hallgatni, ahogy Mulligan magas, eszelős hangon elmesél egy történetet, amely így kezdődik: „Ó, New York city, igen, igen, New York városa, az egész család odaköltözött. A hajót ellepték a tetvek, el kellett égetni a lepedőket, és meg kellett fürdetni a gyerekeket fertőtlenítőszeres vízben. Minden babát külön kellett választani a többitől, mert ha egymás közelében voltak, a szagtól sírva fakadtak. A nők selyemkendővel takarták az arcukat, pont úgy, mint a beduin asszonyok, persze mindannyian vöröshajúak voltak. A nagyapa nagyapja rendőr volt Brooklynban, és egyszer lelőtt egy sántát, aki majdnem elvágta egy élelmiszerbolt pénztárosának a torkát.” Senki nem tudta, miről beszél Mulligan, mert ezt és a többi történetet is azon az ismeretlen nyelven írta, aztán egy napon közölte, hogy már egyáltalán nem hall. Bejött a bárba és leült sörözni a pult mellé, oda, abba a sarokba, süket volt, mint az ágyú, és lassan, szégyenkező arccal részegedett le, mint aki megbánta, hogy fölhívta magára a figyelmet. Soha többé nem akart beszélni róla, mit mondott korábban, és onnantól kezdve végig kissé magának való életet élt, amíg ötvenévesen meg nem halt rákban. Szegény Bob Mulligan, mondta Berenson, fiatalon bőbeszédű és roppant népszerű fickó volt, aztán összeházasodott Belle Blue Boylannal, a nő pedig egy évre rá belefulladt a folyóba, és a meztelen teste a Liffey keleti partján került elő, a túlparton. Mulligan soha nem tette túl magát a dolgon, és nem is házasodott újra, egész életében egyedül élt. Szédőként dolgozott a Kongresszusi Nyomdában, gyakran eljött velünk a bárba, szeretett fogadni a lóversenyen, aztán egy délután mesélni kezdte ezeket a sztorikat, amiket nem értett senki. Azt hiszem, mondta az öreg Berenson, Belle Blue Boylan volt Dublin leggyönyörűbb asszonya.

A mesterséges nyelv megteremtésére irányuló erőfeszítések mindegyike megfeneklett a struktúra megtagasztalásának időbeli korlátja miatt. Nem voltak képesek megalkotni a sziget nyelvétől idegen nyelvet, mert nem tudnak olyan jelrendszert elképzelni, amely változatlanul fennmaradhat. Ha $a + b = c$, ez a bizonyosság csak egy ideig működ-

dik, mert két rendhagyó másodperc leforgása alatt *a*-ból *-a* lesz, és megváltozik az egyenlet. A kétségbevonhatatlan is csak addig tart, amíg megfogalmaznak egy mondatot. A szigeten a gyorsaság az igazság egyik ismérve. A Trinity College Beta Clubjának nyelvészei e feltételrendszerre alapozva elérték, amit sokan lehetetlennek tartanak: *majdnem* sikerült logikai sémát illeszteniük a valóság bizonytalan aspektusaira. Definiáltak egy jelrendszert, amelynek jelkészlete idővel átalakul. Vagyis föltaláltak egy nyelvet, amely leírja a világot anélkül, hogy nevéen nevezné a dolgokat. Sikerült megalapoznunk egy egységes hátteret, mondták Boasnak, most már csak annyi hiányzik, hogy a valóságban is beépüljön a nyelvbe némely feltevésünk.

A mai napig úgy vélik – tisztában vannak vele, hogy közben eltelt tizenhét ciklus –, hogy a lehetőségek szinte korlátlanok: számításaik szerint nyolcszázhárom a határ (mert nyolcszázhárom ismert nyelv létezik a világon). Ha az elmúlt nagyjából száz év alatt, mióta 1939-ben dokumentálni kezdték az átalakulásokat, tizenhét különféle állapotot észleltek, a legoptimistábbak szerint a körforgás akár tizenkét éven belül véget érhet. Egyetlen kalkuláció sem kétségbevonhatatlan, de a ciklusok szabálytalan hossza részét képezi a nyelv struktúrájának. Vannak lassú, és vannak gyors időszakok, ahogy a Liffey folyó medrében is. A mondás szerint a legszerencsésebbek nyugodt vizeken hajóznak, a legjobbak rohanó időkben élnek, ahol a szavak jelentése úgy illan el, mint a kakas mérge. A Trinity College Beta Clubjának legradikálisabb fiataljai a Trickster csoportban csak nevetnek ezeken az idétlen mondásokon. Azt gondolják, hogy a világ csak romhalmaz, amíg a nyelv nem éri el végső korlátait, az igazság pedig olyan, mint az iszapban tátogva agonizáló halak, amikor a nyári aszályal visszaesik a Liffey folyó vízhozama, és sötét vizű patakocska lesz belőle.

10

Ahogy mondtam, a hagyomány szerint az ősök olyan időkről beszélnek, amikor a nyelv síkságát még zavartalanul be lehetett járni. A régiek elmondása szerint az egymást követő nemzedékek ugyanazokat a neveket örökölték meg ugyanazokra a dolgokra, és azzal a meggyőződéssel hagyhatták örökölni írásos dokumentumaikat, hogy a leírtak maradéktalanul olvashatóak lesznek a jövőben is. Anélkül, hogy értenék, néhányan elismételnek egy töredéket azon az eredeti nyelven, amely fennmaradt az évek során. Boas azt állítja, hogy hallotta ezt a szöveget: úgy olvasták föl, mintha csak egy részeg vicce volna, vontatottan artikulálva, teletűzdelve nevetéssel és olyan kifejezésekkel, amelyekről már senki sem tudja, részét képezték-e vagy sem az eredeti jelentésnek. A *kígyóról* című töredék Boas elmondása szerint így szólt: „Megkezdődött a nagy szelek kora. A nő érzi, hogy kiszakítják az agyát, és azt mondja, a teste csövekből és elektromos csatlakozókból áll. Megállás nélkül beszél, néha énekel is, sőt azt mondja, olvas a gondolataimban, és nem kér mást, csak legyenek a közelében, ne hagyjam magára a homokban. Azt állítja, hogy ő Éva és a kígyó is Éva, de évszázadok hosszú sora alatt senki sem merde kimondani ezt az oly nyilvánvaló igazságot, csak Mária Magdolna mondta el Jézusnak, mielőtt megmosta a lábát. Éva a kígyó, a véget nem érő átalakulás, Ádám pedig egyedül van, mindig is egyedül volt. Azt mondja, hogy Isten a nő, Éva pedig a kígyó. Hogy a jó és rossz tudás fája a nyelv fája. Azután kezdenek el beszélni, hogy megeszik az almát. Ezt mondja a nő, amikor nem énekel.” Sokak szerint ez vallásos szöveg, a Teremtés könyvének egy részlete. Mások szerint egyszerűen egy imáról van szó, amely a nyelvi permutációk ellenére is fennmaradt az emlékezetben, és úgy száll szájról szájra, mint egy találós kérdés vagy mondóka. (A történészek megerősítik, hogy Nolan búcsúlevelének egy bekezdéséről van szó.)

11

Bizonyos eredetszekták bizton állítják, hogy a sziget első lakói száműzöttek voltak, akik a folyó alsó folyása felől érkeztek. A hagyomány kétszáz száműzött családról beszél egy vegyes összetételű táborban Dublin északi, Dalkey nevű külvárosában, akiket egy razzia so-

rán tartóztattak le Triest, Tokió, Mexikóváros, valamint Petrográd negyedeiben és anarchista külvárosaikban.

Az északi öbölből, egy Pohl-A hajócsavaros háromárbcos, a *Rosevean* fedélzetén indították őket útnak a folyón, Tennyson szerint vissza az időben, a januári jeges szélrohámok közepette.

Politikai felkelések letörésekor már korábban is próbálkoztak azzal, hogy száműzötteket toloncoljanak a szigetre, de a módszert mindig elszigetelt egyéneken alkalmazták, elsősorban a vezetők megbüntetésére. A legemlékezetesebb eset Nolané, egy gael-kelta ellenálló csoport tagjává volt, aki beépült a királynői kabinetbe, és Möller jobbkeze lett a propagandagyár vezérkarában. Végül lebukott, mert az időjárás-jelentést használta, hogy kódolt üzeneteket küldjön az oslói és koppenhágai írók lakóinak. A sztori szerint Nolant véletlenül leplezték le, amikor az MIT egy bostoni kutatója átfuttatta a számítógépén a meteorológiai intézet tizenkét hónap során kiadott összes közleményét, hogy Kelet-Európa éghajlatának alig észlelhető változásait tanulmányozza. Nolant száműzték, ő pedig közel hat napon át sodródott, mielőtt elérte volna a szigetet, ahol aztán egy szál magában élt nagyjából öt évig, és végül öngyilkos lett. Az ő odisszeája egyike a sziget legnagyobb legendáinak. Csak egy csökönyös író briganti lehetett képes ennyi ideig túlélni, patkányként elszigetelve ebben a mérhetetlen térben, a *Three quarks for Muster Mark!*-ot üvöltve a parton, a hullámokkal szemben, folyton emberi lábnyomok után kutatva a homokban, mondta az öreg Berenson. Csak egy Jimhez hasonló ember lehetett képes megalkotni egy nőt, aki vel beszélni tudott ez alatt a végtelenül magányos öt év alatt.

A legenda szerint a hajótörés maradványaiból megépített egy kétsávos hangrögzítőt, amellyel képes volt párbeszédet improvizálni Wittgenstein nyelvjátékainak rendszerét követve. Rögzítette saját szavait a szalagokon, majd újrakeverve őket válaszokat hozott létre meghatározott kérdésekre. Úgy programozta a gépet, hogy nőként válaszoljon, és az összes általa ismert nyelven beszélt hozzá. Végül az is elképzelhetőnek tűnt, hogy a nő beleszeretett Nolanbe. (Nolan részéről a szerelem az első naptól adott volt, mert azt gondolta, hogy a nő Livia Anna, vagyis barátja, Italo Svevo felesége, a trieszti madonnák legszebbike a világ összes folyóját idéző gyönyörű vörös hajával.)

Amikor már három éve volt egyedül a szigeten, a beszélgetések ciklikusan ismétlődni kezdtek, és Nolan ráunt a dologra, a magnó pedig keverni kezdte a szavakat („Heremon, *nolens volens*, brood our pansies, brune in brume”, mondta például), mire Nolan rendszerint visszakérdezett: „Tessék?”, „Micsoda?”, és akkoriban kezdte el Anna Livia Plurabellenek hívni. A száműzés hatodik évének végére Nolan elvesztette a reményt, hogy megmentik, már nem is aludt, hallucinációi voltak, és azt álmodta, hogy az egész éjszakát ébren tölti Anna Livia hangjának édes, drótnélküli surrogátát hallgatva.

Volt egy macskája, és amikor a macska egy nap bevette magát az erdőbe, és nem tért vissza, Nolan megírta a búcsúlevelét, letámasztotta a jobb könyökét az asztalra, hogy ne remegjen a keze, és föbe lőtte magát. Amikor partra szálltak a *Rosevean*ról, az első dolog, amit meghallottak, a bifokális magnóról beszélő nő hangja volt. Boas szerint szinte alig keverte a nyelveket, és tökéletesen érezhető volt a Nolan öngyilkossága okozta elkeseredése. Egy kőven feküdt az öböl partján, drótokból és vörös szalagokból állt, és lágy, fémes morajjal siratta Nolant.

Szóttem és lefejtettem az idő szövetét, mondta, de ő elment, és már nem fog visszatérni. A test, az pusztán a test, csakis a beszéd szolgálja a szerelmet. Évek óta egyedül vagyok itt, minden folyók partján, várom, hogy eljöjjön az este. Mindig nappal van, ezen a szélességen minden olyan lassú, sosem jön el az este, mindig nappal van, oly sokáig tart az alkony, vak vagyok, a nap elvakít, le akarom tépni a homlokomat övező „vaspántot”, el akarom hozni ide „Afrika tömény sötétjét”. Az életre mindig veszélyt jelentenek a vadászok (mondta Nolan), *ösztönösen* kell fölépíteni az értelmet, ahogy a méhek építik a lépet. Minthogy képtelen vagyok megfejtani saját talányom, azt mondom, nem ő maga az elbeszélő, hanem a Múzsája, az egyetemes éneke.

12

Ha igaz a legenda, a szigeten jelentős száműzöttkolónia volt az IRA ellentámadását és a Pulp-KO elesését követő politikai elnyomás idején. De a történészek a legcsekélyebb nyomát se találták ennek a múltnak, sem annak az időszaknak, amelyet Anna Livia egyedül töltött a folyóparton, sem annak a korszaknak, amikor partot ért a kétszáz család, vagyis nem találni semmilyen emléket, amely igazolná a fenti eseményeket. A szigeten föllelhető egyetlen írásos forrás a *Finnegans Wake*, melyet mindenki szent könyvként tisztel, mert mindig el tudják olvasni, akármilyen állapotban legyen is a nyelv.

Valójában azért lehet a *Finnegans* az egyetlen könyv, amely fennmaradt ezen a nyelven, mondta Boas, mert az összes nyelven íródott. Mikroszkopikus szinten reprodukálja a nyelvek permutációját. Mintha a világ miniatűr mása lenne. Az idő folyamán olvasták mágikus szöveggént, amely magában hordozza a kulcsot az univerzumhoz, de értelmezték a sziget eredet- és fejlődéstörténeteként is.

Senki sem tudja, ki írta és hogyan került a szigetre. Senki sem emlékszik, a szigeten írták-e vagy az első száműzöttek poggyászában érkezett. Boas látta a Múzeumban őrzött példányt, üvegdobozba zárták, és mintha egy fénypontra lett volna fölfüggesztve. Antikvár, legalább háromszáz éves sorszámozott példány a Faber & Fabertől, amelyben kézzel írott jegyzetek is találhatók, és egy naptár egy ír család halottainak listájával a huszadik századból. Ez a példány szolgált alapul a szigeten forgó összes példányhoz.

Sokan azt hiszik, hogy a *Finnegans* temetési szertartáskönyv, és a sziget vallását megalapozó szöveggént tanulmányozzák. A *Finnegant*-t a Bibliaként olvassák a templomokban, és a presbiteriánus lelkipásztorok és a katolikus papok az összes nyelven képesek prédikálni a segítségével. A Teremtés könyvében szerepel az isteni átok, amely előidézte a Bűnbeesést, és a jelenlegi rögzös pályára állította a nyelvet. Tim Finnegan részegen leesett a létrán a pincébe, és a ladder > latter > litter > letter lánc végére isteni üzenet lett az esetből. A levelet egy szemétkerakóban találta egy kapirgáló tyúk. Teafolt van az aláírás helyén, és a szemétkerakóval való hosszas tartózkodás itt-ott kikezdte a szöveget. Lyukak és pacák tarkítják, és olyan nehéz értelmezni, hogy tudósok és papok sora találgatja hiába Isten Szavának valódi jelentését. A levél mintha az összes nyelven íródott volna, és folyamatosan változik az emberek szeme láttára. Ez az Evangélium, és egyben a szemétkerakó, ahonnan a világunk ered.

A sziget ideológiai hagyományát a *Finnegans*hez fűzött jegyzetek határozzák meg. A könyv térképre hasonlít, és a történet mindig a választott út szerint alakul. Az értelmezések megsokszorozódnak, és ahogy változik a világ, megváltozik a *Finnegans* is; senki sem képzei, hogy a könyv életének gátat lehetne szabni. Mindenesetre a Liffey folyásában van egy visszatérő ág a magányos Jim Nolan és Anna Livia felé, a végzetes levél előtt. Ez a kezdeti mag, az eredetmítosz – pontosan úgy, ahogy a tudósítók beszámolnak róla (Boas elmondása szerint).

Más értelmezések szerint a könyv Anna Livia Plurabelle üzenetének átírata, aki olvas férje (Nolan) gondolataiban, és azután is beszél hozzá, hogy a férfi meghalt (vagy elaludt), évekig vár egymagában a szigeten, magára maradván, egy kövön, a nap egyre tűz vörös szalagjaira, vezetékeire és a fémvázára, motyog a kihalt folyóparton, míg végül meg nem érkezik a kétszáz család.

13

Itt ér véget az összes mítosz, és ez a beszámoló is. Két hónapja jöttem el a szigetről, mondta Boas, és még mindig bennem zeng annak a folyóhoz hasonlatos nyelvnek a zenéje. Aki egyszer hallja a mosónők énekét a Liffey partján, azt mondják, nem lesz képes elmenni, én pedig nem tudtam ellenállni Anna Livia bársonyos hangjának. Ezért kell visszatérnem a múlt, a jelen és a jövő városába, az öbölbe, ahol Bob Mulligan felesége nyugszik, a Regénymúzeumba, ahol a *Finnegans* látható egymagában egy teremben, egy fekete üvegdobozban. Én is énekelni fogom majd Humphrey Earwicker kocsmájában azt a dalt – ököllel verve az asztalt, sörrel a kezemben – a félszemű madárról, ami szünet nélkül köröz a sziget fölött.

■ ■ ■

Kertes Gábor fordítása

Ricardo Piglia (1941–2017): író, szerkesztő, kritikus és tanár, a posztmodern argentin irodalom klasszikusa, Bolaño egyik előfutára, a fiatal latin-amerikai próza fősodrának egyik bálványa. Íróként a magyarul még nem olvasható *Respiración artificial*al (*Mesterséges légzés*, 1980), majd e regénnyel vált nemzetközileg is ismertté: 2011-ben a spanyol nyelvű világ egyik legrangosabb kitüntetésével, Rómulo Gallegos-díjjal ismerték el. Szerkesztőként ő ismertette meg az argentin közönséget Dashiell Hammett, Raymond Chandlerrel és az amerikai kemény krimivel, tanárként pedig évtizedekig oktatott a Harvardon és a Princeton-on latin-amerikai irodalmat.

Kertes Gábor (1974): agile coach, műfordító. A Szegedi Tudományegyetemen végzett közgazdasági programozó matematikus szakon és spanyol nyelv és irodalom szakos bölcsészként. Az agilis módszertanok mellett műfordítással és a kortárs latin-amerikai írók műveinek népszerűsítésével foglalkozik. Samanta Schweblin társaságában (*A madárevő*, Nyitott könyvműhely, 2010; *Reményvesztett nők*, Jelenkor–FISZ, 2016) több szerző fordítója *A jövő nem a miénk: fiatal latin-amerikai elbeszélők* című antológiában (JAK–L'Harmattan, 2011). Számos Bolaño-vers, novella, interjú, esszé, valamint egy nagyregény magyarítója (*Vad nyomozók*, Európa, 2013, Jelenkor, 2019).